

AMBROISE PARÉ

AMBROISE PARÉ

Esat KITER**

ÖZET:

Ambroise Paré, cerrahların hekimlerin altında bir pozisyonda çalıştığı 16. yüzyılda yayınladığı eserlerle modern cerrahinin kurucusu unvanını kazanmış Fransız bir cerrahdir. Ateşli silah yaralanmalarının tedavisine ve cerrahide koterizasyon ve damar bağlama konularında getirdiği tanımlamalar ile günümüz cerrahi uygulamalarına eşsiz katkıları olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ambroise Pare, modern cerrahi, spinal cerrahi

Kanıt Düzeyi: Biyografi, Düzey V

SUMMARY:

Ambroise Paré was a french surgeon who named as the father of modern surgery because of his publications in 16th century, the time that the surgeons were working below the level of doctors. He made unique contributions on modern surgery with the descriptions on the treatment and surgery of gun wounds, and vessel ligations.

Key Words: Ambroise Pare, modern surgery, spinal surgery

Level of Evidence: Biography, Level V

(*) Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji ABD, Denizli.

GİRİŞ:

Ambroise Paré 16 yüzyılın en önemli cerrahıdır ve Fransa'da cerrahinin babası olarak kabul edilir. İyi bir cerrah olmanın yanında gözlemlerini belgelemek ve kitaplaştırmak yoluyla dönemin cerrahi konseptini değiştirmiş, modern tıbbın önünün açmış ve onu unutulmaz yapmıştır.

HAYAT HİKAYESİ:

Şekil-1. Ambroise Paré

1510 yılında Fransa'da Bourg Herent'de doğan Paré, 4 kral boyunca Paris'te hekimlik yapmıştır. Çocukluğu hakkında çok fazla bilgi yoktur ancak küçük köyünde huzurlu bir çocukluk geçirdiği varsayılır. Babasının ve diğer birçok akrabasının berber ya da eczacı olması kendisinin hekim olmasında etkili olmuştur şüphesiz.

Paris'e 1530 yılında gelen genç Paré, bir berber dükkanında çalışmaya başladı. Berberlerin, cerrahların, eczacıların hatta şamanların neredeyse aynı kefeye konulduğu ortaçağ tıbbında ilk ayrılaşan grup berber-cerrahlardı. Bu dönem, genç Paré'nin hastalıkların bulguları ile ve tedavi yöntemleri ile ilk tanışmaya başladığı dönemdi.

Paré 1532 yılında, çırak berber-cerrah statüsünde eğitimini tamamladı ve berber-cerrahlar grubuna katıldı. Eğitimine M.S. 660 yılında kurulmuş olan Paris'in en eski hastanesi Hôtel-Dieu'da başladı ⁽⁴⁾.

1537 yılında daha diplomasını almadan dönemin bitmek bilmeyen savaşlarından yorulmuş Fransız ordusunda çalışmaya başladı. Ateşli silahların savaşların çehresini değiştirdiği bir dönemdi. Bu savaşlar, hekimlerin pratiğine silah ya da şarapnel yaralanması gibi olguların girmesine neden oldu ki, ne Hipokrat, ne de Galen böyle yaralanmalarla karşılaşmamıştı ve tıp tarihi bu konuda siğ ve çaresizdi.

O dönemde ateşli silah yaralanmaları yılan ısırığı benzeri bir zehirlenme tablosu olarak kabul edilir ve kızgın yağla dağlanırdı. Bu, zaten silahla yaralanmış olan askerler için ikinci bir major travmaydı. Paré'nin insancıl yapısı savaş cerrahisi çok uygun bir meziyet değildi, bu nedenle savaş katliamından çok etkilendi ve insanların acısını azaltmak için elinden geleni yaptı.

1537 yılındaki Turin kuşatmasındaki insan kıyımında bir ara genç Paré çaresiz kaldı. Kızgın yağ bitmişti. Yumurta sarısı, gül yağı ve nefit yağı ile oluşturduğu bir merhemi yaralara sürerek pansuman yaptı. İstemedi, iki farklı tedavi grubu olan bir çalışma yaratmıştı ve bunun sonuçlarını gözledi. Dağlanmayan gruptaki hastalar hem daha az acı çekiyordu hem de daha hızlı iyileşiyordu. Kendisi bu gözlemini şöyle anlatmaktadır:

“Yağın kısıtlı olması sebebiyle yumurta sarısı, gül ve neft yağı ile yaptığım sindirimi rahatlatıcı merhemi yaralara uyguladım. Akşam kızgın yağla koterize edemediğim hastaların endişesi ile uyuyamadım. Erkenden yaralara bakmak için kalktım, ancak sandığımın aksine, sindirim rahatlatıcı merhemimi kullandığım hastalarda daha az ağrının olduğunu, yaralarında enflamasyonun ve şişliğin olmadığını gözlemledim. Aksine kızgın yağın kullanıldığı diğer hastalarda ateş, aşırı ağrı ve yara dudaklarında şişlik vardı. Böylece kendi kendime bu silahla yaralanmış zavallı insanları yağla yakılmaması gerektiğini anladım. Bu ateşli silah yaralanmasının nasıl pansuman edildiğini öğrendiğim andır. Kitaplar bunu yazmaz.”

1541 yılında, 31 yaşındayken “Master Barber-Surgeon” oldu. Paré 1545 yılında “Tüfek ve diğer ateşli silahlarla oluşan yaralanmaların tedavi yöntemleri ve özellikle barutla olan yanıklar üzerine” isimli ilk kitabını yazdı ^(1,6). Kitabını Latince bilmediği için Fransızca yazması özellikle ülkesindeki berber cerrahlar arasında bilginin fazla sayıda insana ulaşmasını sağladı, çünkü berber-cerrahlar eğitimleri sırasında Latince öğrenmezlerdi.⁽³⁾ Ancak, tüm dünya tıbbının kullanabilmesi için kısa bir süre sonra Latinceye çevrilecekti. ⁽⁵⁾ 1552 yılında bu kitabını yeni başlıklar ekleyerek güncelledi ve 2. baskısını yaptı.

Hemostaz için damarların bağlanması konusundaki tanımlamaları o zamanın uygulamalarını kökünden değiştirecekti. Birçok savaş yaralanmasının o dönemdeki tedavisi amputasyondur. Bu girişim genellikle kontrol edilemeyen kanama, enfeksiyon ve şok nedeniyle ölüme varabilen kötü sonuçlarla sonlanıyordu. Hemostaz için damarlar ve yara

kızgın demirle dağlanıyordu. Ancak, bu dağlama son derece ağrılıydı ve amputasyon güdüğü için gerekli olan cilt flebini de bozuyordu. Paré damarların bağlanması ile hemostazın daha rahat sağlandığını ve güdüğün sorunsuz iyileştiğini gösterdi. Bu bilgileri ve daha birçoğunu 1564 yılında yayınladığı “*Treatise on Surgery*” kitabında yayınladı. Bu kitaba, ünlü Belçikalı anatomist Andreas Vesalinus (1514–1564)’un “*De humani corporis fabrica* (İnsan vücudundaki fabrika)” kitabından bölümlerin Fransızca çevirisini ekledi.⁽⁷⁾ Yine Fransızca yazdığı bu kitap içinde hayat kurtarıcı eşsiz bilgileri ile klasikleşti ve cerrahinin temel kitabı haline geldi.

Uzun bir meslek hayatı olan Paré, döneminde II.Henri, II.François, IX. Charles ve III. Henri olmak üzere dört Fransız kralı değişti. Kimi dönemde kraliyet doktoru olurken kimi dönem yönetimle anlaşılamadı.^(2,9)

Meslek hayatı boyunca bir çok cerrahi alet tanımladı (Şekil-1). Ekstremiteler (Şekil-2) ve göz protezlerini geliştirdi. Son dönemlerinde daha çok Obstetri ile uğraştı. Doğum kolaylaştırıcı forsepsi tanımladı. Tüm eserlerini 1575 yılında “*Les Oeuvres*” başlığı altında topladı.⁽¹⁰⁾ Günümüzde iki kavram birleşse de 16. yüzyılda cerrahlar, hekimlerin altında çalışan teknisyenler konumundaydı. Bu nedenle Paré tüm eserlerini yayınladıktan sonra bazı hekimler tarafından şarlatanlıkla suçlandı.⁽¹⁰⁾ Çünkü Paré’nin cerrah kavramını önceleri anlaşıldığı şekildedir kurtardığı ve yücelttiğini dönemin hekimleri gözlüyorlardı. Paré, hekim ve cerrah unvanlarının birbirine eşit pozisyona gelmesini sağlamıştır ve tam da bu yüzden “modern cerrahinin babası” yakıştırmalarını hak eder.

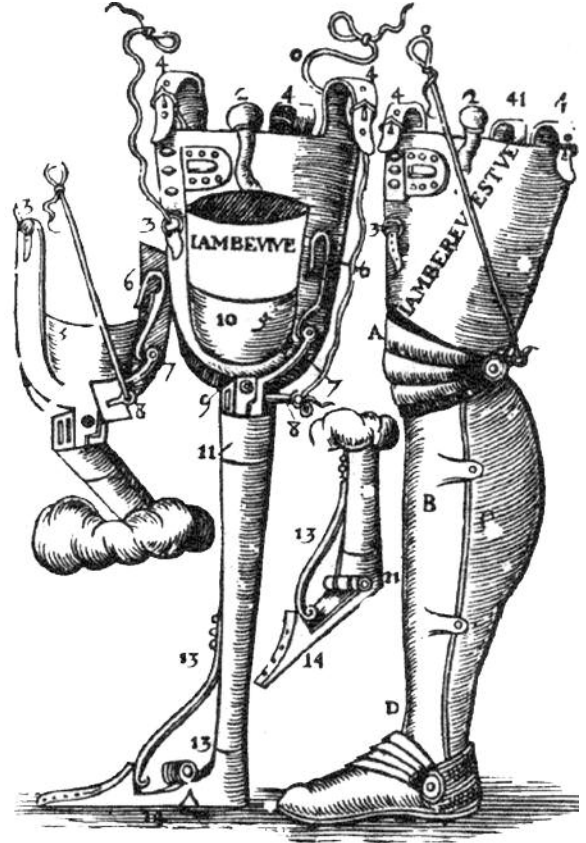
VARIOUS CAUTERIES, AND A BRASIER.
FROM PARÉ'S WORKS.

Şekil-2. Paré'nin dizayn ettiği cerrahi aletler

Paré 1541 yılında evlendi ve üç çocuğu oldu. 1577 'de ilk eşinin ölümünden kısa bir süre sonra tıp fakültesi dekanının kızı ile ikinci evliliği yaptı. 6 çocuğu daha oldu, ancak çocuklarından hiçbir erkek erişkinliğe ulaşamadı.⁽⁸⁻⁹⁾ Kendisi 1590 yılının 20 Aralığında Paris'te öldü. Mesleğini öğretebileceği bir oğlunun olmaması daima kendisi için bir üzüntü kaynağı olmuştur. Ancak, cerrahinin temel kurallarını tanımladığı eserlerinde modern cerrahinin temelini atmış ve birçok modern, genç cerrahın yetişmesine olanak sağlamıştır.

KAYNAKLAR:

- 1- Ambroise Paré in Encyclopedia of World Biography. Eds; Byers PK, Bourgoin SM. 2nd Ed. Gale Group , 2005 , USA.
- 2- <http://www.answers.com/topic/ambroise-par>

Şekil-3. Paré'nin protez dizaynı

- 3- <http://www.discoveriesinmedicine.com/General-Information-and-Biographies/Par-Ambroise.html>
- 4- http://www.jameslindlibrary.org/trial_records/16th_century/Paré/Paré_commentary.pdf,
- 5- [http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Hot el -Dieu](http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Hot+el+Dieu)
- 6- <http://www.madehow.com/inventorbios/79/Ambroise-Par.html>
- 7- <http://www.uh.edu/engines/epi327.htm>
- 8- Paget S. Ambroise Paré And His Times 1510 To 1590 London, 1897 New Ed:Kessinger Publishing 2005, USA
- 9- Paré, Ambroise, 1510?-1590 Unif title Des monstres et prodiges. English Title On monsters and marvels / Ambroise Paré; translated with an introduction and notes by Janis L. Pallister Imprint Chicago: University of Chicago Press, 1982.
- 10- Shah M. Premier Chirurgien du Rol: the life of Ambroise Paré (1510-1590) *J R Soc Med* 1992 May; 85(5):292-4